

Лемко Г.І., Ворощук О.Д.

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

м. Івано-Франківськ, Україна

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ РОБОТИ З ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Торгівля людьми є одним з найважчих злочинів супроти особистості в усьому світі.

Найчастіше порушення прав людини вважають торгівлею людьми. Це властиво як міжнародним нормативно-правовим документам, так і українським. За такого погляду протистояти цьому явищу можливо тільки завдяки використанню системного підходу, при умові скоординованої діяльності усіх сторін, які зацікавлені: державні установи, недержавні організації, органи соціального захисту, правові, законодавчі та міграційні служби.

Явище торгівлі людьми актуальне і для України. Кінець ХХ ст. ознаменувався розпадом такої супердержави, як Радянський Союз, і появою нових незалежних країн на пострадянському просторі, серед яких була й Україна. Проголосивши «Декларацію про державний суверенітет», Україна стала на шлях демократичного розвитку. Проте українська держава переживає складний період трансформації суспільно-політичного та економічного устрою. В основі сучасної торгівлі людьми в Україні лежать міграційні процеси її громадян з метою працевлаштування за кордоном. Наша держава на теперішній час являється однією з країн-постачальниць на ринку торгівлі людьми.

Передумови торгівлі людьми відрізняються в різних регіонах тієї самої країни, залежно від історичної та культурної спадщини, географічного розташування, рівня економічного розвитку та безробіття, етнічної структури населення та інших чинників. Тому найефективніші профілактичні кампанії –

це такі, що беруть до уваги специфіку конкретних регіонів та спрямовані на конкретні групи населення в них.

Торгівля людьми – складне явище, що визначається культурними, економічними, соціальними, правовими та іншими факторами як у країнах походження, так і в країнах призначення. Тому пропедевтика торгівлі людьми мусить бути комплексною. Соціальна профілактика цього негативного явища повинна спрямовуватись на запобігання його, локалізацію, викриття, обмеження, причин його існування й усунення умов.

Превентивні заходи мають бути важливою складовою роботи з протидії торгівлі людьми, адже ефективно запобігання сприяє зменшенню чисельності потерпілих від такого явища. Запобігання – це найкраща форма захисту.

Профілактична робота передбачає застосування низки підходів:

1) інформаційний (просвітницький, який встановлює сутність торгівлі людьми);

2) дієвий (включення в ситуації, які потребують втручання, з метою захисту та надання допомоги);

3) соціально-економічний (що передбачає забезпечення однакових можливостей і умов у соціумі);

4) силовий (базується на побоюванні перед покаранням) [1].

Превентивні стратегії потребують залучення представників численних організацій. Стратегії мають бути гендерно чутливими, ґрунтуватися на дотриманні прав особи та брати до уваги мотиви торгівлі людьми, враховувати їх у політичних рішеннях країн походження, транзитних країн та країн призначення. На місцевому рівні стратегії розвитку, що мають на меті подолання бідності, повинні спрямовуватися на пересічного громадянина та зосереджуватися на створенні достатньої кількості робочих місць, що слугує запобігання торгівлі людьми. На міжнародному рівні фінансова й технічна допомога, що надається розвинутими державами, повинна спрямовуватися на поліпшення ситуації в країнах або у конкретних громадах, які є основними постачальниками робочої сили.

Превентивні стратегії мають бути розраховані на коротко-, середньо- та довгострокову перспективу і передбачати механізми поступового усунення основних чинників, що зумовлюють пропозицію та попит на торгівлю людьми, а також тих чинників, що підвищують уразливість до торгівлі людьми.

Фахівці окреслюють такі головні форми соціальної профілактики:

1) соціальна реклама (розкриває суть, форми, наслідки торгівлі людьми, шляхи виходу з кризової ситуації. Цьому сприяють ЗМІ, розповсюдження буклетів, брошур, листівок, іншої друкованої продукції);

2) соціологічні дослідження (результати яких є основою для застосування конкретних заходів профілактики);

3) допомога в перевірці надійності потенційних роботодавців;

4) проведення просвітницької діяльності з особами, які виїжджають за кордон;

5) правова освіта населення (ознайомлення з чинним законодавством щодо запобігання торгівлі людьми, покарання за неї);

6) інформування батьків та молоді про права дітей, про навчання та працевлаштування за кордоном;

7) допомога у вирішенні життєвих труднощів осіб за місцем проживання з метою попередження виїзду [1].

Основними методами запобігання торгівлі людьми є: інформування, вивчення реальних життєвих історій, розкриття перспектив, переконання, аналіз статистичних даних. З-поміж методів пропедевтичної діяльності першочергове місце мають активні методи, які передбачають демократичний стиль взаємодії, формування критичного мислення, самостійний пошук істини, ініціативності та творчості. До цих методів можна віднести: «мозковий штурм», тренінги, рольові та моделюючі ігри, аналіз ситуацій, робота в малих групах тощо.

Профілактика торгівлі людьми буває первинна, вторинна та третинна.

Первинна профілактика має на меті формувати активність, адаптивність, високо функціональність життєву, яка забезпечуватиме задоволення потреб,

реалізацію прав й інтересів людини. Завданнями цієї роботи являється вдосконалення тієї поведінки, навичок, життєвих умінь, які особа вже має, але не знає, як їх використовувати під час потрапляння у ситуацію торгівлі людьми; навчити розпізнавати такі ситуації і шляхи поведінки під час них; збільшити потенціал особистих ресурсів людини (формування правосвідомості, контроль власної поведінки, піднесення активності). У змісті первинної профілактики має бути:

- 1) поширення інформації про «торгівлю людьми»;
- 2) роз'яснення прав;
- 3) демонстрація взірців використання життєвих навичок й умінь під час знайомств, працевлаштування за кордоном, відпочинку;
- 4) підтримка громадської, творчої, інтелектуальної, спортивної діяльності.

Методами первинної профілактики є: робота в громаді, навіювання, інформування.

Соціальна профілактика вторинна є переважно груповою. Її метою є зміна малоадаптивної дисфункційної небезпечної поведінки на адаптивну, тобто зміна ставлення до оточення, до себе та настанови як поводитись у ситуаціях, що призводять до залучення в торгівлю людьми. Вторинна профілактика спрямована на «групи ризику» і має на меті своєчасно виявити осіб з «групи ризику» та надати їм соціальну підтримку та допомогу.

Основними методами роботи є: вправи, переконання, інформування, драматизація, роз'яснення, приклад, розв'язання ситуацій. Формами реалізації цих методів є вулична соціальна робота, тренінги, соціологічні дослідження, цикли занять тощо.

Соціальна профілактика торгівлі людьми третинна направлена на інтеграцію у соціум осіб, що вже стали потерпілими від торгівлі людьми задля запобігання повторній торгівлі цими особами. Цей вид профілактики є індивідуальним та передбачає виявлення причин, особливостей свідомості та поведінки людини, що призводять до створення проблеми, а також шляхи усунування їх через перенавчання особистості, покращення її статусу у

суспільстві та підтримання під час влаштування у житті. Такі види роботи здійснюються водночас із соціальною реабілітацією та супроводом, але мають іншу мету.

Основними методами роботи при цьому є: рефлексія ситуації, робота з конкретним випадком, індивідуальний розвиток, перенавчання, інформування, заохочення, переконання, включення в різні види діяльності та соціальне середовище [2].

Таким чином, профілактика явища «торгівля людьми» являється є комплексним питанням, що пов'язане з суспільними проблемами щодо гендерної політики, міграції і прикордонного менеджменту, організованою злочинністю, ринком праці, етнічними та збройними конфліктами.

Література

1. Протидія торгівлі людьми: Навчально-методичний посібник / За ред. Т. Семигіної. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 166 с.
2. Соціальна профілактика торгівлі людьми: Навч.-метод. посіб. / За ред. К.Б. Левченко, І. М. Трубавіної. К.: Держсоцслужба, 2005. 344 с.